

≡ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ, ΑΡ. 1. ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1920. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

ΚΥΡΙΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Στήν απέραντη κονίστρα τῶν ἀγώνων ποὺ λέγεται γῆ, οἱ ἄνθρωποι μοιρασμένοι κοπαδιαστὰ σὲ ἐθνότητες, ζοῦν καὶ παλεύουν, κυνηγένοι ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους κατοπτρισμένους μέσα στὸ νοῦ. Καὶ μόνον ἔτσι, ἐμμέσως, γνωρίζουν τὴ φύση—μέσον τοῦ νοῦ. Ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ δργανοχάριν στὸ δόποι δὲ ἄνθρωπος σταθμίζει καὶ μετρᾷ τὴ φύση συμβαίνει συχνὰ νά μήν παρακολουθῇ ἀρκετὰ γρήγορα τὴν ἀλλαγὴ τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν. Καὶ ἔρχεται ὥρα ποὺ δι νοητικὲς ἔννοιες, οἱ ὅποιες ἀποτελοῦν τὸ δπλο καὶ τὸ θησαυρὸ τοῦ ἄνθρωπου σὲ μιᾶ στιγμὴ δοσμένη, δὲν ἀρκοῦν ἡ εἶναι ἀντίθετες στὶς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Καὶ δὲ ἄνθρωπος δισυπόστατος, κυρίαρχος μαζὶ καὶ δοῦλος συγχισμένος, ἀν δὲν πεισματώνει σὲ ἀδιέξοδο, ταλαντεύεται ἀναποφάσιστος σὲ τέλματα ἀβουλίας...

Στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωή, στὸν καθολικὸν αὐτὸ νόμο ποὺ ἔχει ἐμφυσήσει τὴν ἀνάγκη του σ' ὅλη τὴν πλάση καὶ ἀνασηκώνει σὲ ἀτελεύτητη πάλη καταστροφική, ἀφοιμοιωτική, ἀναπλαστική δλα τὰ ὄντα, δὲ ἄνθρωπος ἔχει τὴ δύναμη νά δόσῃ μιᾶ δική του κατεύθυνση, νά μετακινήσῃ τὰ μέσα του καὶ συνεπῶς τοὺς σκοπούς του. Ἡμπορεῖ καὶ δρεῖται νά τὸν ἔξανθρωπίσῃ. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ τάσις τοῦ συνολικοῦ ἀγῶνος μέσα στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Νικολάου.

Τὴν κατάκτηση τοῦ ἄνθρωπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἔξασφάλιση τῆς ἀπαραίτητης στὴ διατήρηση τοῦ ἔγῳ ἐνεργείας, οἱ κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων ἀντικαθιστοῦν ἀργά καὶ ἀνεπαισθητα, ἀλλ ἀναπόφευκτα μὲ τὸ γνωρι-

σμὸς καὶ τὴν κατάκτηση τῶν φυσικῶν δυνάμεων, εἰρηνεύοντας ἐντός των ὅσο πάει καὶ πιὸ πλατιὰ μέχρις ὅτου, ἀπλώνοντας τοὺς κύκλους των, σχηματίσουν μὲ σταθμισμένη καὶ ἐλεύθερη συνεννόηση τὸν ἔνα μόνο κύκλο τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ κοσμικοὶ αὐτοὶ σκοτοὶ ποὺ πιάνει τὸ μάτι σὲ φευγαλέες πύρινες γραμμὲς ἐλπίδας, ξεφεύγουν τῇ συνείδηση τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ποὺ ὑπηρετῶντας τὶς κοινὲς χαμηλὲς ἀνάγκες των δὲν πιάνουν νὰ εἰναι τὸ ὄργανο — ἀλλὰ καὶ τὸ τέρμα—μιᾶς ἀνώτερης βουλήσεως ποὺ ἀνήκει στὸν ὅλο ὄργανισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὰ πνεύματα ποὺ ἔχουν συνείδηση αὐτῆς τῆς βουλήσεως εἰναι οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ οἱ πρωτοπόροι στὴν ἑξέλιξη τοῦ ὅλου ὄργανισμοῦ.

Μιὰ τέτοιαν ἀντίληψη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τίποτε ἄλλο δὲν ἔσεχει ὁδυνηρότερον ὅσον ὁ πόλεμος. "Οχι τόσο μὲ τὶς καταστροφές του ποὺ ἀποτεφρώνουν τὰ πάντα, ὅσο μὲ τὴ δηλητηριώδη βλάστηση ποὺ ξεπετιέται ἐπάνω εἰς τὰ ἔρειπτα του καὶ τρέφει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου μὲ μολυσμένη τροφή.

Καὶ μιὰ ἡμέρα, ποὺ παρασκευάσθη μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ φροντίδα, συνειδητὰ ἀπὸ τοὺς λίγους, ἀσυνείδητα ἀπὸ τοὺς πολλούς, ὁ πόλεμος ἀναψε στὸν κόσμο, στὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς ἐνεργείας τοῦ κόσμου, μεταξὺ τῶν λαῶν ποὺ εἰναι σήμερα οἱ πρῶτοι στὴν ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ δημιουργία. Καὶ ὁ πόλεμος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔως τὸ ἀργό, τὸ ἀπελπισμένα ἀργὸ τέλος του, ἡταν μιὰ βέβαιη κατάρευσις μερικῶν ἴδανικῶν ποὺ μὲ ἀπειρη δυσκολία ἀνύψωσαν οἱ ἀνθρωποι — χλωμὰ ἀναιμα ἴδανικὰ ποὺ μαράθηκαν στὸ πρῶτο φύσημα τῆς κακοκαιρίας.

Κατόπιν ἀπὸ τὴ σύσταση τῶν μεγάλων ἐθνοτήτων τῆς Εὐρώπης σὲ Κράτη καὶ τῶν τεχνικῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ ἐπιτρέψανε τὴν οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τους, τὸ ἔδαφος ἡταν ἔτοιμο γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς διεύνικιστικῆς συνειδήσεως.

"Η συνείδησις αὐτὴ προϋπήρξε. Μεγάλες καρδιὲς σκεπτομένων εἶχαν ἀναφλεγῆ στὸ ὄνειρο τῆς συναδελφώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τὶς τελευταῖς δεκάδες τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνος ἡ ἐπιλογὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς διανοήσεως ζοῦσε σὲ μιὰ πνευματικὴ ἀτμοσφαῖρα ποὺ οἱ ὁρίζοντές της ὑποχωροῦσαν στὰ σύνορα τοῦ φυσικοῦ ὁρίζοντος ποὺ καμπυλώνεται γύρω στὴ γῆ. 'Η εἰλικρινέστερη τάσις τῆς ἐπιστήμης ἐκεὶ ἔφθανε. 'Η μεγάλη ἰδεολογία τοῦ Τολστόη, ὅλη ἡ φωσικὴ συνείδησις ποὺ μόλις σκορπίσθηκε στὸν κόσμο ἔφερε τὸ προάγγελμα μιᾶς νέας ἀνθρωπινῆς ἀποστολῆς' οἱ δυνατὲς ἰδεο-

λογίες του Ἰψεν και του Ούτιμαν, οι θετικές ιδεολογίες του Μάρκι και τῶν δύπαδῶν του καθὼς και τὰ συστήματα τῶν μεγάλων φόσων ἀναρχικῶν ἔξηγοῦσαν, ἀνέπτυσσαν και ὑμνοῦσαν τὰ νέα καθήκοντα ποὺ ἔνοιωθε ἡ ἀνθρωπότης.

Τὰ νέα αὐτά καθήκοντα πηγάζουν και προσδιορίζονται ἀπὸ τὶς ἔξης θυμελώδεις ἀρχές:

Στὴν ἰστορία τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, μέχρι σήμερα, πάντα μιὰ δύμας ἴσχυρῶν, ὅχι κάθε, φορά, ἡ ἴδια, ἀλλὰ ἀλλάζοντας σύμφωνα μὲ τὶς βιοτεχνικές συνθῆκες και τὶς ἡθικές ἀντιλήψεις μᾶς ἐποχῆς, κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς τὴν ἀρχὴν και ὅδηγοῦσε τὴν οἰκονομική, πολιτική και διανοητική ζωὴ μᾶς φυλῆς ἡ ἐνὸς κράτους. Ὁ πολύς, ἀνώνυμος λαὸς ἐδούλευε στενάζοντας τὴν γῆν. Ἡρθε ἡ ὥρα, ἔλεγον οἱ νέες συνειδήσεις (και μιὰν ἀδελφικὴν φωνὴν τοὺς ἔφθανε ἀπὸ τὰ βάθη ὅλων τῶν αἰώνων, ὅπου χωριστές, αὐθόρυμμητες σκέψεις εἶχαν προαισθανθῆ ὅσα αὐτοὶ ἔκειθάριζαν τῷρα) ν' ἀνασηκώσῃ ὁ λαὸς τὸ κεφάλι, οἱ μυρμηκιαστὲς μάζες τοῦ λαοῦ νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ ὑπόγεια στὸ φῶς. Ὁ λαὸς – χέρσα γῆ ὅλων τῶν δυνατοτήτων. Ἡ συστηματικὴ ὁργάνωσις ὅλων τῶν λαϊκῶν δυνάμεων πού, ἡ περιφρονημένες και ἀκαλλιέργητες, ἡ ὑποδούλωμένες στὸ συμφέρον μᾶς τάξης, ποτὲ μέχρι σήμερα δὲν κατόρθωσαν ν' ἀναπτυχθοῦν καθ' ὅλες τὶς διαστάσεις των και γιὰ τὸ γενικὸ καλό, μιὰ καὶ εἶχε ώς σκοπὸ τὸν ἵδιο τὸ λαὸ και τὰ συμφέροντά του, θὰ ἔφτανε στὴν πιὸ πλατειὰ και ἀληθινή, ποὺ εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος, ἐκδήλωση τοῦ πολιτισμοῦ, φωτισμένου γιὰ πρώτη φορά μὲ μιὰν ὅμοια λάμψη δικαιοσύνης.

Τὸ μέσο γιὰ νὰ πραγματωθῇ μιὰ τέτοια κοινωνία είναι ν' ἀνακηρυχθῇ ὁ λαὸς κύριος ὅλων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων ποὺ βρίσκονται πάνω στὴ γῆ.

‘Ο λαὸς ἔχει ἀνάγκην ν' ἀποκτήσῃ μιὰν ἴσχυρὴν δική του βούληση και θὰ τὸ κατορθώσῃ ὀριστικά τερα τὸ ποσείοντας τὴν βιασειά δουλεία τῆς ἀπονεκρωμένης παραδοσῆς (ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα τῶν περασμένων ὅσα ἔπαινσαν νὰ ἔχουν τὴν ἔννοια τους και τὸ βιολογικὸ σκοπό τους) και εἰσπνέοντας μὲ ὄλανοικα πνευμόνια τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως θὰ τείνῃ τὴν ἡθική του και τὴ διανόησή του πρὸς νέους τολμηροὺς και ἀπερίμεντους ώς χθὲς σκοπούς.

‘Ο λαὸς ἔπανω στὴ γῆ είναι ἔνας— ἡ ἀνθρωπότης.

‘Ἡ ιδεολογία αὐτὴ ἔχει πακούει τὴν παγκόσμια μεταξὺ τῶν λαῶν συνεννόηση και τὴ διαρκῆ εἰρήνη...

“Επιασε φωτιὰ και πέρα ώς πέρα στὸν εὐρωπαϊκὸ κάμπο οἱ ἀθεμονιές, συγκομιδὴ ἐργασίας, κόπων και ἀγώνων δεκάδων ἐτῶν, η μιὰ ἀπὸ τὴν

ἄλλη, ή μιὰ κατόπιν τῆς ἄλλης, ἀναιφαν καὶ ἅπλωσαν παντοῦ τὸ δαίμονα τοῦ ἐμπρησμοῦ.

Καὶ τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ πιστοὶ τῆς νέας ἰδεολογίας ἀδελφικὰ μαζὶ μὲ τοὺς ἀντιπάλους των, μὲ μιὰ φωνὴ ἔπεσαν καὶ προσκύνησαν τὴν ἄγια Δύναμην καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψή της ἔξαρτήσαντε τὴν καθιέρωση τῶν δικαίων τους, δηλαδὴ τῶν συμφερόντων τους. Μιὰν ἀπέραντη ἐρημία συνειδήσεων φάνηκε τότε πώς σκέπασε ὅλη τὴν Εὐρώπη τῆς ὁποίας οἱ λαοὶ ἀσυγκράτητοι, ἔξαλλοι, τραγικοὶ βάδισαν μὲ τὴν πιὸ βέβαιη πλάνη στὸ σκληρὸ μαρτύριο τοῦ πολέμου. Πόσες νέες ὑπερήφανες ζωὲς ποὺ θέρισε βλακωδῶς τὸ βόλι ἐπάνω στὴν ἐκστασή τους! Θύματα, ποὺ ή θυσία σαζ δὲν ἔξιλέωσε κανένα θεό.. .

Ἄφοῦ ἄνοιξαν τὰ κανάλια τοῦ πάθους, τοῦ πατριωτικοῦ μένους, οἱ λαοὶ κατάντησαν πιὰ τυφλὰ ὅργανα στὰ χέρια τῶν κυβερνήσεών τους καὶ ἄν ἐμεινε κάπου κι ἔνας νοῦς καὶ μιὰ συνείδησις μὲ τὴν πρόθεση ν' ἀντισταθοῦν στὴν ἐπιδημία, ή λαϊκὴ ὁμοφωνία στὴν αὐτοεγκατάληψη ἐσπειρε παντοῦ τὸν τρόμο, τὴ δειλία, τὴν ἀπαγοήτευση.

Ἐντούτοις ἔνα μήνα μετὰ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ὑψώνετο ἀπὸ τὴ Γενεύη ἡ γεμάτη καλωσύνη, συμπόνια, καὶ νοῦ φωνὴ τοῦ μεγάλου συγγραφέως Ρομαίν Ρολλάν. Τό πνεῦμα διεκδικοῦσε τὰ δικαιώματά του: τὴν ἐλευθερία, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν πίστη στὴν ἀνθρώπινη ἑνότητα. Ἐπειτα ἐμαθεύτηκε ὅτι παντοῦ ἐλεύθερες συνειδήσεις (πόσο μετρημένες καὶ πόσον ἀνίσχυρες πρακτικῶς!) εἶχαν ἀντιτάξει, ἀπὸ τὴν ἀρχῆ, τὴν ἀπαρασάλευτη φλόγα τῆς ἐλευθερίας τους στὴ γενικὴ παραφροσύνη. Καὶ σιγά-σιγά, τὸ ναί, ποὺ ἐφέλλισαν ἐπάνω στὸν ἔξαλλο ἐνθουσιασμὸ τῆς αὐταπάτης των οἱ λαοί, φανερώθηκε ὅτι δὲν ἦταν διμόφωνο. Διανοητικές κορυφές καὶ ταπεινοί, πιστοὶ τῆς ἰδέας σκόρπιοι σ' ὅλον τὸν κόσμο, εἶχαν φυλάξει μέσα τους τοὺς σπόρους τῆς ἐλευθερίας. Μὲς στὴ σπαραγμένη καρδιά των ἐπαιζετο τὸ ἀνιλεώτερο δρᾶμα καὶ τοὺς ἐσφιγγεῖ η πλέον ἀπαρηγόρητη ἀγωνία. Καὶ ἦταν συγκινητικὸ τὸ θέαμα συνειδήσεων ποὺ ἐμειναν ἀκέραιες σ' ὅλες τὶς γωνίες τοῦ κόσμου, σὰν κουρνιασμένα πουλιά.

-**-

Ο πόλεμος ἐγκαθίστατο στὸν κόσμο μὲ ὅλη τὴν πανοπλία του, τοὺς δορυφόρους του καὶ τὰ παράσιτά του. Στρατοπέδευσε ἐπάνω στὰ κορμιά καὶ τὰ πτώματα τῶν λαῶν καὶ οἱ λαοὶ μάταια πρόσμεναν ν' ἀνατεῦλη μιὰ ἄνοιξις εἰρήνης. Κάθε χρόνος, ιερὸς κύκλος ὁδύνης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἔξαπλωνε τὴν περιοχὴ του καὶ κυρίευε τὶς ψυχὲς μὲ τὸν πόνο. Ποιὸς φτωχὸς λαός θὰ τολμοῦσε νὰ σείσῃ τὴν ἴσχυν καὶ τὸ θρόνος τόσον φοβεροῦ κυρίου; Εἶχεν ἐπιστρατεύσει ὅλες τὶς ὁρέεις, ὅλα τὰ συμφέροντα καὶ μεταχειρίζοντάς τα

ώς μοχλὸ ἀναδαύλιζε τὴν φωτιά. Τί ἀν στὸ βωμὸ τῆς νεώτερης θεότητος —τοῦ Κέρδους— ἐπροσφέρετο ἡ σάρκα ἡ ἀμάραντη τῶν λαῶν, ἔκατομβες ἀνήκουστες;

Ἐξαφνα τὸ 1917 μέσ' ἀπ' τὴν ἀπέραντη Ρωσίᾳ σηκώθηκε σφοδρὸς ἄνεμος ποὺ κρημνίζοντας τὴν τυραννία τῶν Τσάρων, ἔξαπόλυσε μιὰ πνοὴ δροσερῆς ἀνακουφίσεως γιὰ μιὰ στιγμή. Καὶ μὲ τὸν καιρό, μὲ τὸν ἀγῶνα, μέσα ἀπὸ τὶς ὠδίνες καὶ τοὺς θανατηφόρους σπασμοὺς τοῦ τοκετοῦ ἐβγῆκε ἐκεῖ ἐπάνω ἡ κοινὴ πολιτεία, ποὺ ἀπὸ τὶς δοκιμές της καὶ τὶς πραγματώσεις τῆς φουσκώνει καὶ δένει τὸ μέλλον.

Ο πόλεμος σώπασε. Τουλάχιστο στὰ κυριώτερα μέτωπα οἱ λαοὶ διαταχθήκανε νὰ σταματήσουν τὸ ἀλληλοφάγωμα. (Ὑπόκωφα δμως φτάνουν ἀκόμια μακρυνές ἀπομονωμένες συρράξεις σάν καταιγίδα ποὺ ἄγνωστο ἦν θὰ περάσῃ ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας ἡ θὰ γλιστρήσῃ στὰ πλάγια τοῦ δρίζοντος.)

Ἡ Εἰρήνη, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ ἀκριβόθωρη θεὰ τῆς γῆς καὶ ποὺ σημαίνει ἓνα μικρὸ διάλειμμα στὴν ἀνθρώπινη ἀδελφοκτονία, συνομολογήθη καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ δῶς ἐμπορικὸς συμβιβασμὸς μεταξὺ μιᾶς μερίδος ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς δριστικὴ καὶ τελεσίδικον ἀπόφαση ἥσθις καὶ θανάτου.

Οἱ συνέπειες τοῦ πολέμου ἔτεντονται μὲ μιὰν ἀμείλικτη λογικὴ σειρά. Ὁ πόλεμος ποὺ ἡ ούσία του εἶναι ἡ καταστροφὴ ἔχει φημάξει ὅλου τοῦ εἰδους τὸ ἀγαθὸν (χωρὶς νὲ ἀποκλείη νὰ φυτρώνουν ἐπάνω στὶς σαπίλες του τὸ ἀδηφάγα μανιτάρια τῆς αἰσχροκέρδειας). Τὰ κράτη, ἴμπρεσάριοι τοῦ πολέμου, εἶναι σήμερα ὑποχρεωμένα νὰ εἰσπράξουν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεώς των. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸν εἶναι τὸ ἔλλειμμα, δηλαδὴ ἔνα ἀδειο μέσα στὴν ἔργασία καὶ τὰ κεφάλια τῶν λαῶν ποὺ βαθαίνει ἀπέρρως μὲ ἓνα στριφογύρισμα Ἰλίγγου.

Ο πόλεμος ἀναπτύσσοντας καὶ κάνοντας νὰ θεριεύουν τὰ ἀντικοινωνικὰ ἄγρια πάθη μαζὶ μὲ τὴ φευτιά καὶ τὴν ἔξαρχείωση ἔσχημάτισε μιὰ τέτοια πνιγηρὴ ἡμικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ δσο πάει δύσκολα μποροῦν ν' ἀναπνεύσουν ἐκεῖ μέσα οἱ ἀνθρώποι.

Καὶ ὡς ἀντίδρασις σ' αὐτὴ τὴν παρακμή, πελώρια κύματα σηκώνουν πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ κόσμου θεώρατα κούφια κύματα λαϊκῆς στενοχώριας.

Τί θὰ βγῆ ἀπ' αὐτὸν ἀνακοχλάζοντα ἀναβρασμό;

Ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀδιαφορία στὰ θεμελιώδη συμφέροντα ἀπὸ τὶς ὅποιες πάσχουν οἱ ἀνθρώποι καὶ μιὰν ἀκατανίκητη αὐτοπαράδοση χεροπόδαρα στὸ ἔλεος τῆς θεότητος ποὺ λέγεται: αὐτὸ ποὺ ἔγινε κι αὐτὸ ποὺ θὰ γίνη ὅ πως ἐκεῖ νο ποὺ ἔγινε, μποροῦν ν' ἀπαγοητεύσουν κάθε ἀκλόνητην ἐλπίδα.

⁷Αλλὰ τέτοια είναι πάλι ή δύναμις τοῦ Λόγου—⁷Ανάγκης ποὺ κυβερνᾷ τὰ πράγματα καὶ τέτοια ἡ φλόγα τῶν πνευμάτων ποὺ βλέπουν καὶ διαλα-λοῦν τὸ νόμο της, ποὺ ἐπιτρέπεται καὶ στὸν πιὸ ὥρεμα νηφάλιο νοῦν ν' ἀνα-μένη μὲ βεβαιότητα τοὺς ἀναπόφευκτοὺς νέους συνδυασμοὺς τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῶν λαῶν ἐπάνω στὰ γνάρια τῆς δικαιοσύνης.

Στὸν ἄγρινα αὐτὸν κατεβαίνουν καὶ οἱ διανοητικοὶ ποὺ αἰσθάνονται ὅτι ἡ σκέψη τοὺς δόθηκε ώς τρομερὴ ἐντολὴ γιὰ νὰ καταλαβαίνουν, νὰ κάνουν τοὺς ἄλλους νὰ καταλαβαίνουν καὶ νὰ συναδελφώνουν τοὺς ἀνθρώπους μέσα στὸ φῶς. Καὶ ἄλλοι, ἄλλους εἰδοὺς διανοητικοί, πάσχοντες ἀπὸ ἀρτη-ριοσκλήρωση τῆς καρδιᾶς, καταλαβαίνουν, ἀριθμοῦν, ταξινομοῦν καὶ σταμα-τοῦν ἔκεῖ—καὶ θέλουν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ σταματήσουν!

‘Ο παλιὸς κόσμος ἀναταράζεται. ‘Ο χρόνος στριφογυρίζει γύρω του σὰν καταιγίδα. Τί θὰ ξανοίξῃ ;

‘Η σύγκρουσις αὐτὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων ποὺ συνταράζει τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμο, ποὺὸν ἀντίτυπο ἔχει καὶ στὴν Ἑλλάδα; Τί ἀντιρροστεύει ἡ νεώτερη Ἑλλὰς ώς κοινωνία ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται μὲ τὰ χέρια καὶ τὸ νοῦ καὶ δημιουργοῦν;

Καμιὰ ίσχυρὴ ἰδεολογία γόνιμη δὲν ἥρθε ν' ἀναταράξῃ τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνία ώς τὸ 1890. ⁷Επισήμως ἦταν συμφωνημένο μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὅτι τὰ ἑθνικὰ ἰδεώδη ἔτρεπε νὰ ἐμπνέουν τὰ Ἑλληνικὰ κεφάλαια. ‘Ομως τὰ ἑθνικὰ αὐτὰ ἰδεώδη δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐμπνεύσουν καμιὰ φιλοσοφική, ἰδεο-λογικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ἀντιληφτὴ τῆς ζωῆς. Μόνο Λόγια. Μόνο κουδούνισμα δρισμένων λέξεων, δρισμένων φράσεων ποὺ χτυποῦσαν τὸ νοῦ καὶ ἀνατάρα-ζαν τὸ διανοητικὰ λιμνασμένο νερό τῶν ἐντυπώσεών του.

Παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν ἑθνικὴν ὑπνοβασίαν ἄργιζε καὶ προχωροῦσε δόλοινα ἡ μάμησις καὶ σὲ κάποιο βαθμὸν ἡ ἀφομοίωσις εὐρωπαϊκῶν συνη-θειῶν, θεσμῶν καὶ ἰδεῶν. ‘Ο Ἑλλην ἀστός, κατὰ τὴν περιβολή, ἔξευρωπαῖτο, ταίριαζε τὴν οἰκονομία του μὲ τὰ ὑποδείγματα καὶ τοὺς δρους ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ἄλλὰ πίστευε πώς ἔμενε περιούσιος, αὐτούσιος Ἑλλην μὲ ἔχωριστες χάρες καὶ ἀρετές, μὲ τὴ φαντασία προσανατολισμένη κατὰ τὴ χώρα τῶν ἑθνικῶν ἰδεῶδων μὲ τὸ ὑφος ἔκεινο ποὺ παίρνουν μερικοὶ ἀνθρώποι ὅταν ἔξαφνα, ἔκει ποὺ μιλοῦν γιὰ μερικὰ ἀπλᾶ πράγματα, μιὰ λέξη, μιὰ ἔννοια τοὺς ἄλλαζει—κι αὐτοὶ ὑψώνουν τὴ φωνή, μισοκλείνουν τὰ μά-τια σὲ τεχνητὴ ἔκσταση καὶ προσήλωση...

Οἱ ‘Ἑλληνες, ἔξυπνος, νευρικὸς λαὸς ἔχει τὴν ἀντιληφτὴν, γρίγορη, πεταχτή. Οἰκονομικῶς είναι ὁ μεταπράτης καὶ ὁ ναύτης τῆς ⁷Ανα-τολῆς. ‘Έχει μεγάλη συνείδηση τῶν οἰκονομικῶν ἔννοιῶν. Γνωρίζει τὴν ἀνάγκη τοῦ χρήματος κατὰ τὸν Δημοσθένη καὶ ξέρει τί θὰ πῇ κέρδος.

Ἐργατικός, φιλότιμος, τολμηρός, φεύγει, ταξιδεύει παντοῦ διατηρώντας μὲ τὸ χωριὸν ὅπου γενήθηκε διαρκὴ συναισθηματικὴ ἐπαφή. Καὶ θά ἦταν σωστὸν νὰ παρατηρηθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ ξενητεμένου ἔλληνος καὶ γενικῶς τοῦ ἔλληνος πρός τὴν πατρίδα πρέπει νὰ λέγεται ἀγάπη πρὸς τὴν γεννέτειρα. Κι αὐτὸν εἶναι ἔνας λόγος γιὰ νὰ ἔχηγηθῇ ἡ ἀφάνταστη δυσκολία τοῦ ἔλληνος νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἄλλους διμόσιους του γιὰ συστηματικὴ συνεργασία καὶ συνδυασμένη ἐπιδίωξη κοινοῦ σκοποῦ. Πρόκειται, σὲ ἄλλο ἐπίπεδο, γιὰ τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἔλληνος νὰ ὑψωθῇ εὔκολα στὶς γενικὲς ἰδέες ποὺ εἶναι γνωστὸν ὅτι μόνες περικλείνουν τὴν ἀλήθειαν. "Οχι γιατὶ ὁ Ἐλλην θὰ είχε τάχα ὑπερβολικὰ ἀναπτυγμένη τὴν ἀτομικότητα, ἀλλὰ ὃς ἔθνος καὶ κοινωνία (καὶ μιλοῦμε γιὰ τοὺς νεότερους ἔλληνας τοὺς μόνους ποὺ ὑπάρχουν, φαίνεται, σήμερα πάνω στὴ γῆ) δὲν συνείθισαν στὴ δημιουργία μεγάλων συνολικῶν ἔργων. Γιὰ νὰ καταλάβωμε καλά αὐτὴ τὴν παρατήρηση, ἀς μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἡ ζωὴ τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμα χτεσινή.

"Ως κοινωνικὴ ζωὴ ἡ Ἑλλάς περιορίστηκε ἀπὸ τὴν ἡμέρᾳ τῆς ἀνεξαρτησίας της ὡς προχέτες, σὲ μιὰ πολιτικὴ διαμάχῃ συνοικιακὴ ὅπου τὸ συμφέρον μιᾶς ἐκλογικῆς περιφέρειας, ἤταν ὁ ὑπέρτατος νόμος. Ἀπὸ τὴν σύντασή της κι ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν οἰκονομικῶν ὅρων κάτω ἀπὸ τοὺς δύοιους ζούσες ἡ ἔλληνικὴ κοινωνία ὑπῆρξε καθαρῶς μικροαστική.

Οἱ διανοητικοὶ (μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου ὅρου) καὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς τὴν ἐβαυκάλιζαν, ἀπὸ δημαρχογία καὶ ἀμάθεια, μὲ τὴ γνωτὴ ἀρχαιομανία ποὺ ἀποξήρανε ὅλη τὴ δροσιά τοῦ νεοελληνικοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατάντησε μιὰ μερίδα τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ, ἀκριβῶς ἐκείνη ποὺ ὑπῆρξε μέχρι σήμερα ἡ κρατοῦσα τάξις, στενόμυαλη καὶ στενόκαρδη σὰν γηρά γηρασμένη πρὸ τὴν ὥρα της.

"Αν ἡ νεοελληνικὴ σκέψις δὲν ἀνοιξε δικά της μονοπάτια ἐπάνω εἰς τὰ προβλήματα καὶ μήτε ἀσχολήθηκε σοβαρὰ νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ βασανίσῃ τὶς λύσεις ποὺ βρῆκαν ἄλλοι, ἡ λογοτεχνία, τουλάχιστο, τῆς νέας Ἑλλάδος σημείωσε μίαν ἀληθινὴ δημιουργία ἢ μιὰ πρωτότυπη ἀποκάλυψη δροσεροῦ συναισθηματικοῦ κόσμου;

"Οταν ὁ Ἐλληνικὸς λαὸς μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 μπῆκε δριστικὰ σ' ἕνα νέο κανωνικό καὶ οἰκονομικὸ περιβάλλον, τὸ εὐρωπαϊκὸ μικροαστικὸ ὅπου καὶ σήμερα βρίσκεται, ἡ δημοτικὴ λεγόμενη ποίησις, τὰ τραγούδια ποὺ εἶναι ὁ πιστὸς συναισθηματικὸς καθόρετης τῆς κλέφτικης ζωῆς, πέρασε ἀπότομα στὸ παρελθόν καὶ ἀν ἔξακολούθησε κατόπιν νὰ μένη ζωηρὴ μέσος στὴν ἀνάμνηση τοῦ λαοῦ, τὰ περιστατικὰ καὶ οἱ πηγὲς ποὺ προκαλοῦσαν τὴν γένεσή της ἀρχισαν γρίγορα νὰ χάνωνται. Μίλοῦμε βέβαια ἀπὸ συνολικὴ ἀποψη καὶ παρατηρώντας μᾶλλον τὴν ἀλλαγὴ μέσα στὴ μεταμορφωτικὴ σπουδὴ της παρὰ τὴν ἐπίμονη διατήρηση καὶ μάλιστα ὑστερινὴ ἀνθιση τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν σὲ μερικὲς γωνίες τῆς ἔλληνικῆς γῆς.

Στὸ κατῶφλι τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς μέσα σ' ἕναν αἰῶνα στέκεται καὶ σήμερα ἀπόμα μοναδικὸς καὶ ἄφταστος ὁ Διονύσιος Σολωμός, ὁ ἔξαιρετικὸς αὐτὸς διανοητὴς ποιητὴς ποὺ ἅφισε ὑποδείγματα μεγάλης τέχνης. Ὑπῆρξε ἔνας φιλοσοφημένος θεωρητικὸς τῶν θεμελιωδῶν προβλημάτων τῆς τέχνης καὶ ὁ μόνος Ἐλλην καλλιτέχνης ποὺ μελέτησε βαθὺα τὸ πρόβλημα τῆς συνθέσεως. Γύρω ἀπ' αὐτὸν καὶ κατόπιν ἀπ' αὐτὸν μέχρι πρὸ τριάντα ἔτῶν ἂν ξεχωρίσωμε ἔνα δύο ποιητάς μὲν εὐλιξίνεια καὶ κάποιο τάλαντο, ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἐξάσκησις ἐπάνω στὰ γνωστὰ ορητορικὰ γυμνάσιατα εἰς τὰ δόποια ἡ ἀρχαιομανία τῆς γλώσσας των δίνει ἔνα τυπικὸ γνώρισμα, τὸ μόνο.

Ο δημοτικός ἥρθε πρὸ πάντων στὴν ἀρχὴν ὡς μιὰ ἀναγέννησις λογοτεχνική. Ο δημοτικός, ποὺ ἦταν μέσον τῆς γλώσσας τὸ γύρωσμα ἀπ' τὴν καλὴ μεριά τοῦ νεοελληνικοῦ ἐγκεφάλου, παρουσιάζετο ὡς κίνημα ποὺ ἀπὸ τὴν φύση του είχε τὴ δύναμη νὰ πάρῃ χαρακτῆρα καθολικῆς ἀνανεώσεως. Ὁμως ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ στερήθηκε φιλοσοφικὴ συνείδηση καὶ περιορίστηκε στὴν ὅχι πάντα σωστὴ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση. Ἀπαραίτητη καὶ σωτήρια ἐργασία ἀλλὰ ἀνεπαρκής.

Μέσα στὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς λαϊκῆς γλώσσας, ἡ λογοτεχνία τράφηκε καὶ ἀναζωογονήθηκε ἀπὸ φλέβες εὐλιξινοῦς ἐμπνεύσεως, ἀπὸ τὰ ἥθη, τὶς συνήθειες, τὰ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δέν ἔξεπέρασε δύμας τὶς πηγές της καὶ ἡ νεοελληνικὴ διηγηματογραφία γιὰ παράδειγμα δὲν προχώρησε πολὺ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὶς γραφικότητες τῆς ἡθογραφίας στὴν ἔξερεύνηση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Η ἑλληνικὴ φυλὴ ἀπόκτησε τὴν συνείδηση τοῦ ἔαυτοῦ της μέσα στὴ πολιτικὴ της δουλεία κάτω ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Σὲ μερικὲς γωνίες, ποὺ κατοίκησε ἀλλοτε πυκνὰ ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, τοῦ πρόην παρδαλοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἶχεν ἀρχίσει ἀμέσως μετά τὴ πτώση τῆς Πόλης μιὰν ἀσύνεδη, φυσικὴ ἐπιλογὴ καὶ ἀνασύνθεσις ποὺ κατέληξε μὲ τὸν καιρὸ στὸ σχηματισμὸ τῆς φυλετικῆς ἰδιοσυγκρασίας τῶν νεωτέρων ἑλλήνων ὅπως εἶναι σήμερα. Καὶ δταν μὲ τὴν ἔξεγερση τοῦ 21 ἔνα μέρος μόνο αὐτοῦ τοῦ λαοῦ βρέθηκε μαζευμένο μέσα στὰ σύνορα τοῦ νέου κρατιδίου, ἀναπτύχθηκε στὴ διασπαρμένη ἑλληνικὴ φυλὴ, ποὺ δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ συγκεντρωθῇ, ἔνα ἀσύστατο αἰσθῆμα ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ δλοκληρώσεως. Καὶ μέσα στὸ δέκατο ἔνατο αἰῶνα ποὺ ἔκαιε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη ἡ φλόγα τοῦ ἐθνικισμοῦ, οἱ ἑλληνες ἔγιναν ἔνας ἀπὸ τοὺς μάρτυρας λαοὺς τῆς νέας θηρσείας. Δέν ἔτεφαν παρὰ μιὰ ἔλπιδα ποὺ ἀπλώθηκε σ' ὅλον τὸ διανοητικὸ καὶ συναισθηματικὸ κόσμο τους: πῶς τὰ χωρισμένα μέλη τοῦ ἐθνικοῦ σώματος νὰ ἔνωθοῦν σ' ἔναν ἔδιο κρατικὸ ὄργανοισμό. Θά σημειώσωμε παρακάτω τὴν ὀνεπάρκεια αὐτοῦ τοῦ ἴδιανικοῦ καὶ πόσο ἐπικίνδυνα κατακινεῖ μέσα στὴν ψυχὴν ἔνδος λαοῦ ἄλλες ἀρετὲς καὶ ἄλλες μέριμνες.

‘Ο έλληνικός λαός προοδεύων οἰκονομικῶς ἀπὸ ἔνα πόθο ἐσυνταράζετο σὲ κάθε αρίστη περίσταση : πῶς ν' ἀπλώσῃ τὰ σύνορά του σ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς χῶρες. Καθαρὴ συνείδηση τοῦ φυλετισμοῦ του, τοῦ ἔλειπε. Τοῦ ἀρκοῦσε δῆμος ή ἀπροσδιόριστη ἔκτασις ποὺ ἐπιαναν τὰ ὄντειρά του δταν ἐφούσκωναν σὲ στιγμὲς συγκινήσεως καὶ πόνου.

‘Ο ίδιος φυλετικὸς ἐθνισμός, ποὺ κρατοῦσε στὴν ‘Ελλάδα, κυριαρχοῦσε καὶ σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια τῶν δποίων οἱ λαοὶ ἔχουν ὅλοι ὅμοιο ἴστορικὸ σχηματισμό. Τὸ 1912 ἔξαφνα, ἐνῷ ὡς τὴν παραμονὴν οἱ ἑθνικοὶ πόθοι τῶν βαλκανικῶν λαῶν ἐσυγκρούοντο καὶ αἰμάτωναν μεταξύ τους, βρέθηκαν σὲ μιὰ στιγμὴ σχετικὰ συνεννοημένοι καὶ μὲνα σύνθημα δρμησαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Μετὰ τὴν κοινὴ νίκη, λογαριάσθηκαν καὶ μεταξύ τους....’Η ‘Ελλάς βγῆκε ἀπὸ τοὺς πολέμους 1912—13 ἐξαπλωμένη σὲ διπλῆ ἔκταση ἐδάφους. Μὲ τὸ μεγάλωμα τοῦ κράτους ἐμεῖλλε νὰ κριθῇ ἡ ἵκανότης τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας νὰ διοικήσῃ, δργανώσῃ καὶ παιδαγωγήσῃ τὶς νέες ἐπαρχίες καί, τὸ σπουδαιότερο, ἡ ἵκανότης τῆς νὰ συγήσῃ μὲ ἔνους πληθυσμούς.

*Ερχεται ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ σταματᾶ κάθε δοκιμὴ καὶ προσάθεια.

‘Ἄπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μεγάλου πολέμου ἦταν καὶ ἡ τάσις του ν' ἀπλωθῇ παντοῦ. Οἱ κύριοι ἀντίπαλοι μὴ μπορώντας ὁ ἔνας νὰ βάλῃ κάτω τὸν ἄλλο, ζητοῦσαν νὰ πάρουν μὲ τὸ μέρος τους καὶ ἄλλους λαούς. Σάλπιγγες προσκλητήριες στὰ δύο τὰ στροτόπεδα οὔρλιαζαν συναγερμὸ λαῶν. ’Η ‘Ελλάς, ἀπὸ τὴν θέση της, ἀποτελοῦσε ἐπιθυμητὴ σύμμαχο καὶ ἀπὸ τοὺς ἑθνικιστικοὺς πόθους της, κατάλληλη λεία. Καὶ οἱ δύο ἐμπόλεμοι μερίδες ἐξήτησαν τὴν συμμαχία της.

‘Ἐκείνη τὴν στιγμὴν ἡ ‘Ελλάς βρέθηκε νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ ἔνα βασιλέα ποὺ ὁ ρόλος τοῦ ἀρχιστρατήγου ποὺ εἰχει στοὺς πολέμους δὲν ἱμποροῦσε παρὰ νὰ τὸν ὑψώσῃ σὲ εἰδωλολατρεία καὶ ἀπὸ ἔναν πολιτικὸ ποὺ ἡ δεξιότης του καὶ ἡ τόλμη του τὸν εἰχαν ἐπιβάλει στὸ θαυμασμὸ τοῦ λαοῦ. Γύρω στοὺς δύο αὐτοὺς ἀνθρώπους ἐμεῖλλε νὰ μαζευτοῦν τὰ δύο γνωστὰ κόρματα.

Παντοῦ ὁ κόσμος χωρίζεται σὲ δύο καὶ δὲν ὑπάρχει πιὸ μοιραῖος ἀριθμὸς γιὰ τὴν ξωὴ τῶν λαῶν.

‘Η προπαγάνδα ποὺ δὲν πόλεμος ὑψώσε σὲ τελειότατο, σατανικότατο καὶ ἐγκληματικὸ δργανισμό, ἐγκαταστάθηκε καὶ στὴν ‘Ελλάδα καὶ ἀπὸ τὶς δύο ἐμπόλεμες μερίδες γιὰ νὰ πεισθῇ δ Ἑλληνικὸς λαός γιὰ τὴν ἀγιότητα τῶν σκοπῶν ποὺ ὑπηρετοῦσαν.

Στὴν ἀρχὴ δ λαός κονρασμένος ἀπὸ τοὺς δικούς του πολέμους ἐμενε ἀπαθής καὶ ἀνέβαλλε νὰ ταζθῇ κατηγορηματικὰ καὶ ἀνέκλητα στὸ στρα-

τόπεδο ένος ἀπὸ τὰ δύο κόμματα. Ἡ αἰσθηματικὴ ἄλλωστε διάθεσίς του προσπαθοῦσε νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς δύο διαμαχομένους ἀρχηγούς. Γιαυτὸ καὶ αὐτοί, στὴν ἀρχή, ἀν καὶ διχογνωμοῦντες, ἐκράτησαν τὰ προσχήματα καὶ δὲν ἐκήρυξαν ἀναμεταξύ τους, ἀμείλικτο πόλεμο. Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶχαν τὶς ἀπαιτήσεις των. Ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ αἰσθηματικότης τοῦ λαοῦ δὲν ἤσαν ἀρκετοὶ λόγοι γιὰ ν' ἀλλάξουν τὴν τροπή τους καὶ τόσο τὸ χειρότερο γιὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαό. Πράγματι δὲ λαὸς αὐτὸς ἔμενε χωρὶς νὰ καταλάβῃ καλὰ τί γύρεβαν ἀπ' αὐτὸν καὶ τί μποροῦσε ἡ ἥμερε νὰ κάμη. Πρὸ πάντων δὲν ἦξερε τί νὰ κάμη.

Τὰ δύο κόμματα εἶχαν τὰ ἔξης συνθήματα ποὺ οἱ πιστοί τους μὲ ἀφέλεια ἔπαιρναν ὡς ἀρχὴ ποὺ προσδιόριζε τὴν πολιτικὴ τους καὶ ὅχι ὡς ἀποτέλεσμα προοδιορισμένο ἀπὸ ἑλατήρια διάφορος φύσεως ποὺ τὰ κινοῦσαν. Τὸ βενιζελικὸν κόμμα ἔλεγε: σκοπός μου εἶναι ἡ πραγματικὴ τὸν Ἑλληνικῶν πόθων. Τὸ βασιλικὸν κόμμα ἀπαντοῦσε: σκοπός μου εἶναι ἡ διατήρηση τῆς τάσης τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων.

Ἄπὸ ὅλες τὶς συνέπειες ποὺ θὰ ἔχῃ ἡ κρίσις τοῦ 1915-20 μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἐπικίνδυνη θά εἶναι ἡ γένεσις τοῦ δυναστισμοῦ ποὺ θὰ διπλοθορμήσῃ τὴν κοινωνικὴν μας ἔξελλιξην. "Ολη ἡ ἀντίδρασις πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ παραμονεύει ἐκεῖ στὴ σκιά γιὰ νὰ ἔξομήσῃ μόλις διαγραφῇ κάποια δυναστικὴ ἀποκατάστασις—αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια κι ἀς ὑπάρχουν οἱ ἀφελεῖς πλανώμενοι ποὺ ἔξηγοῦν τὸ δυναστισμό τους ὡς φιλοδίκαιο πουριτανισμό.

Ἄλλα ἡ ἀντίθετη πολιτικὴ τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ ποὺ φύγει τὸ Ἑλληνικὸν πλοῖο νὰ θαλασσοδέρεται ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς ἴμπεριαλιστικοὺς σκοπέλους, πλειοδοτώντας σάν ἔξαλλος παίκτης τὸ ἵδιο τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πῶς νὰ κριθῇ καὶ ν' ἀντιμετωπισθῇ;

Ἡ Ἐλλὰς εἶναι σήμερα δὲ χωροφύλακας τῆς Εὐρώπης στὴν Ἀνατολή Κομπάζει καὶ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὸ ρόλο της αὐτό. Ἀλήθια εἶναι στὴν ὑπηρεσία ἰσχυρῶν κυρίων....

Μιὰ δέξντατη κρίσις ξέσπασε στὴν Ἐλλάδα ποὺ ἡ σπουδαιότης της ἵστως νὰ μᾶς φαίνεται σοβαρότερη ἀπὸ διττή πραγματικῶς εἶναι. Στοὺς κυματισμούς της μέσα πιάνεται ἡ Ἰδιαία μας ὑπαρξίας ὥστε νὰ μὴ μποροῦμε νὰ τὴν ἐκτιμήσωμε ἀπαθῶς—καὶ ἀναγκαστικὰ τὴν ὑπερτιμοῦμε. "Ισως νὰ μὴ πρόκειται παρὰ γιὰ πολιτικὸν ἀναρρωσιμὸ ἀπὸ τὸν ὅποιο δὲν πρέπει νὰ περιμένωμε καμιὰ βαθειά πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐπίδραση. Ἀντὶ νὰ εἶναι ἡ τρικυμία ποὺ δημιουργεῖ νέες συνθέσεις πραγμάτων καὶ νέες ἀντιλήψεις εἴτε ἀμεσα εἴτε ἀπὸ ἀντίδραση, ἰσως νὰ μὴν εἶναι παρὰ συνέπεια παταγώδης τῆς περασμένης φτωχῆς σὲ χυμοὺς καὶ ἔνταση κοινωνικῆς μας καταστάσεως.

Ἐπιτέλους μιὰ βίαιη πολιτειακὴ ἀνατροπὴ ἔριξε τὴν Ἐλλάδα στὸν πόλεμο καὶ χώρισε τὸ λαό σὲ δυὸ λυσσασμένες, περισσότερο ἀπὸ πρίν, ἡ μιὰ

κατά τῆς ἄλλης μερίδες καὶ δημιουργησε καὶ στὸν τόπο μας, ὅταν στὶς ἀλλαξ χώρες ἐχάθη ὡς καὶ ἡ ἀνάμνησίς του, δυναστικὸν ζήτημα.

Ἡ βία καταστρέφει τούς λαούς. Θρεμμένος ὁ ἔλληνικός λαός μὲ τὸν πόθο τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς δὲν ἦταν ἄξιος (καθόσον ἡ αἰσθηματολογία ἐπιβάλλει καὶ τὴν κύρωση τῆς ἀξίας) νὰ ὀδηγήται στὴ βίαιη προσάρτηση καὶ ἀλλογενῶν πληθυσμῶν.

Ἡ πολιτικὴ χειραφέτησις τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τὴν τουρκικὴ θεοκρατία (ποὺ ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλοματία ὅχι μόνο δὲ θέλησε ν' ἀποσείσῃ ἀπὸ τὸ βαθὺ πολιτικὸν πέντον της, ἀλλὰ δὲν ἀφῆκε κανένα μέσο ἀχρησιμοποίητο γιὰ νὰ μήν ξυπνήσῃ ποτὲ) εἶναι ἀδόνατο νὰ μῇ μᾶς σιγκινήσῃ. Ἀλλὰ τέτοιο εἶναι τὸ ἐθνολογικὸν μωσαϊκὸ τῶν χριστιανικῶν ἑπαρχιῶν τῆς Τουρκίας ποὺ δὲν πρέπει νὰ δοθῇ δικαιώματα κυριαρχίας σὲ μιὰ ἔθνοτητα ἐπάνω στὶς ἄλλες. Μιὰ διεθνής πολιτικὴ ὁργάνωσις μὲ καθαρὸ σκοπὸ τὴν ἀνιδιοτελῆ ἐξυπηρέτηση τῆς εὐνημερίας τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν θὰ ἥταν ἡ μόνη ἀνθρώπινη λύση ποὺ θὰ ἐξασφάλιζε καὶ τὴ γενικὴ εἰρήνη.

“Ἄν τὸν παρατηρήσῃ κανείς, τὸν ἔλληνικὸ λαό, λίγο προσεκτικὰ θὰ τὸν αἰσθανθῇ ποτισμένο μιὰν ἀκατανίκητη ἀδιαφορία ποὺ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἔνθουσιασθῇ. Ὁφείλεται αὐτὸ διὰ τὴν κομιματικὴ διαιρέση του ἡ στὴν κούραση ποὺ ἔχει διαιτεράσει τὰ μέλη του, καθὼς διλον τῶν λαῶν, σὰν ὑγρασία ποὺ σκουριάζει ; Ναί, ὁ πόλεμος ἔχει δηλητηριώδεις συνέπειες σὰν ἀρρώστεια.

Ἡ ἔλληνικὴ ἐργατικὴ τάξις ἀφοῦ συσσωματώθηκε ἐπαγγελματικὰ χάρις στὴ συνδρομὴ τῶν καταλλήλων οἰκονομικῶν ὅρων ἀπὸ τοὺς ὅποιους δ σπουδαίωτερος εἶναι ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου στὰ χέρια μιᾶς ὁρισμένης βιομηχανικῆς κάστας, ἀρχισε καὶ αὐτὴ τὸ διεθνῆ ἀγῶνα τῆς ἐργασίας. Ἡ συνειδησίς της μόλις ἀρχίζει ν' ἀποκτᾶ μιὰ ιδιοσυστασία. Μανθάνομε ὅτι οἱ πολιτικὲς διαιρέσεις ποὺ παθιάζουν τὸ σύνολο τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ δὲν ξεκαθαρίσθηκαν ἀκόμα μέσα στοὺς ἐργάτες ἀπὸ τὴν προλεταρικὴ συνειδησή τους καὶ διὰ μάλιστα ξεσποῦν ἀναμεταξύ τους μὲ τέτοια ἀστικὴ ἀντίληψη ποὺ αὐτές προσδιορίζουν τὴν τακτικὴ τῆς δικῆς τους πολιτικῆς. “Ομως ἡ δογματική ἐργατικὴ τάξις ἀποτελεῖ τὴν πρωτοπορία τοῦ ἔλληνικοῦ λαοῦ στὴν ἀναπλαστικὴ ἐξέλιξη του.

•*•

Οἱ λαοὶ ὧς σύνολα πάσχουν ἀπὸ ἕπειροφία τοῦ ἐθνικοῦ ἐγώ καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ισχυρότερη ἀμεσητ ψυχολογικὴ αἵτια τῶν πολέμων. Ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ παμφάγο ἀποικιστικὸν αἰσθημα στηρίζουν οἱ κυβερνήτες τὸ πολύπλοκο σύστημα τῶν μοχλῶν μὲ τοὺς ὅποιους κυριαρχοῦν τὸ μυριόψυχο καὶ τερατώδες ὃν ποὺ λέγεται Ἐθνος, τὸ δαμάζουν, τὸ ἐρεθίζουν καὶ τὸ φίγουν ἐγαντίον ἐνδός ἄλλου, μὲ τὸν ἴδιο τρόπον ἀναθρεμμένου, ἔθνους.

Τὰ «έθνικά ίδεώδη», ή «άρχη τῶν ἔθνικοτίτων» πάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῶν ὁποίων ἐσυστήθηκαν τόσα ἔθνη καὶ κράτη στὴν Εὐρώπη μέσα στὸ δέκατο ἔνατο αἰῶνα, ἀποδείχθηκαν ὅχι ἄξια τοῦ ίδεολογικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποὺ εἶχαν σπείρει στὸν κόσμο. Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἡμιποροῦν νὰ δράσουν μὲ καθαρὰ ἥθικὰ ἐλατίγρια. Ἐχουν ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ἀρνητικὰ ἐλατίγρια : νὰ μισήσουν κάπιον γιὰ νὰ νομίσουν οἱ Ἰδιοὶ ὅτι ἀποτελοῦν μιὰ διμάδα ἀπέναντι τοῦ μισημένου τρίτου. Ἔτσι τὸ μῆσος εὐλογήθηκε ἀπὸ τοὺς ἔθνικιστάς ὡς σωτήριο. Κι αὐτὴ ἡ ψυχικὴ διάθεσις ποὺ συγχά καταντά παθολογικὴ ἀναπτύσσει μιὰ σκοτιδιασμένη ὑπερφίαλη πεποίθηση ἐνὸς ἔθνους στὸν ἔαυτό του, ἔνα παροξυσμὸν πατριωτισμοῦ ἀδημάτιο ποὺ δὲν κατευνάζεται ἢν δὲν καταστρέψῃ καὶ τὰ στήθη ποὺ τὸν τροφοδοτοῦν.

Ἄπὸ φανατισμένο νοῦ ἔσφεύγουν τὰ σοβαρὰ προβλήματα τῆς ζωῆς ποὺ δὲ λύνονται μὲ τὴν καταστροφὴ τοῦ ἔχθροῦ καὶ μὲ κατακτήσεις, ἔσφεύγουν τὰ κοινωνικὰ καὶ πνευματικὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος ὅλο καὶ πιὸ ἀλληλέγγυης ἐπάνω στὴν κοινὴ γῆ.

Οἱ φωτισμένες συνειδήσεις ὑποψιάζονται πιὰ τὸ ίδανικό τῶν ἔθνικοτήτων. Ὁχι μόνο δὲν ἀπόδοσε τοὺς καρποὺς ποὺ ἔξαρτήσανε ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀναγνώρισή του μεγάλες ἐλπίδες, ἀλλὰ ἐμπόδισε τὴν κοινωνικὴ χειραφέτηση τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἐβοήθησε στὴ δημιουργία πολέμων μὲ τὴ φλογισμένη καλλιέργεια ποὺ ἔξυπνοεῖ τοῦ ἔθνους ἔγωγες.

Ἐθνη, φυλές μὲ τὴν ἀνθρωπολογικὴ σημασία, δηλαδὴ μὲ ἔχειωριστή, διάφορον εἴδους ἀνατομικές, ἐγκεφαλικὲς καὶ ψυχικὲς ίδιότητες δὲν ὑπάρχουν μέσα στὸν εὐρωπαϊκὸ κόσμο. Ἄν οἱ προλήψεις, τὰ συμφέροντα, ὁ τυχοδιωκτισμὸς δρισμένων τάξεων λυσσασμένων ἀπὸ κέρδος στήνουν τὸν ἔνα λαὸ ἐναγτίον τοῦ ἄλλου, δὲν θὰ πῆ ὅτι οἱ συμπλεκόμενοι λαοὶ εἶναι διάφορης φυλῆς, ὅπως τὰ μέλη μιᾶς οἰκογένειας ἢν πιαστοῦν στὰ χέρια δὲν θὰ πῆ ὅτι ἔπαψαν νὰ εἶναι συγγενεῖς.

Οἱ ίδεολογίες ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ φανατισμένη πίστη στὴν ἀποκλειστικὴ περιούσια ὄντότητα μιᾶς φυλῆς δὲν εἶναι παρὰ οὐτοπίες καὶ εἶναι γνωστὸ πιὰ στὸν κόσμο ὅτι δὲν εἶναι η οὐτοπία τὸ ἄκακο καὶ ἀκίνδυνο ὅντειοπόλημα ἐνὸς ἀνησύχου ποιητικοῦ νοῦ. Δὲ φτάνει νὰ εἶναι οὐτοπία μιὰ ίδεα γιὰ ν' ἀποκλείνῃ τὸν κίνδυνο. Τὸ πᾶν ἔξαρταται ἀπὸ τὴν πίστη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποδείχθηκε πλέον, ποιὰ ἡμιπορεῖ νὰ εἶναι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀνθρώπινης πίστης...

Οἱ πόθοι καὶ τὰ ὅνειρα ποὺ φύλιαζαν ἄλλοτε στὶς καρδιὲς μερικῶν δραματιστῶν, μερικῶν ἀπρόφταστων πρωτοπόρων, παρουσιάζονται σήμερα ὡς ἡ μόνη σωτήρια πραγματικότης. Γιὰ τοὺς λαοὺς ὑπάρχει ὡς τὸ πιὸ ἐπεῖγον μέλημα νὰ διλοκληρωθοῦν μέσα σ' ἔναν δργανισμό. Καὶ ἐκεῖ τείνουν. Παρ' ὅλες τὶς ἄγριες ἔθνικιστικὲς ἐκδηλώσεις, αὐτὴ εἶναι ἡ βέβαιη

τάσις τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ποὺ περιλαμβάνει ἐκτὸς ἀπό τὴν Μητρόπολη, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὶς εὐρωπαϊκὲς ἀποικίες.

Ἡ βάσις ἐπάγω στὴν ὁποίᾳ θὰ πραγματωθῇ ὁ μεγάλος αὐτὸς σταθμὸς τῆς ἀνθρώπινης ἴστορίας δὲν ἡμίπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ κοινωνική, δηλαδὴ ἀνάπλασις ἐστερεική, βαθειά, τῶν ἴδιωτικῶν σχέσεων μὲ γνώμονα τὴ δικαιοσύνη καὶ δργάνωσις τῶν συνολικῶν δυνάμεων μὲ γνώμονα τὸ γενικὸ συμφέρον. Ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ παγκόσμια τρικυμία ποὺ ἐπακολουθεῖ καθιστοῦν τὴ φιλίαν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνιῶν ἀμεση, ἐπιτακτικὴ μὲ μιὰ φοβέρα ἀνατροπῆς τῶν πάντων ποὺ παραμιονεύει ἐπάνω σ' ὅλην τὴν κατάσταση σᾶν ἡλεκτρισμένο σύννεφο ποὺ κλείνει τὸν κεραυνό.

Οἱ Ἑλληνικὸι λαὸι ζεῖ μέσα στὴν εὐρωπαϊκὴν ἀλληλεγγύην. Γύρω του κι ἐντὸς του βράζει ὁ ἑθνικισμὸς σὰν ἔνστικτο ποὺ δὲν συμφορφώνεται πιὰ στὶς νέες ἀπαιτήσεις τῆς Ζωῆς. Τὸ σπουδαιότερο μέλημά του εἶναι νὰ πάρῃ συνειδηση τῆς νέας ἀποστολῆς ποὺ ἀγωνίζεται νὰ πραγματώσῃ ἡ ἀνθρωπότης.

Τὰ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, οἱ δλίγοι ἄνθρωποι ποὺ βρίσκονται γύρω σ' αὐτὸ τὸ περιοδικό, ἔχουν τὴν πεποίθηση ὅτι συμφονοῦν μὲ πολλὲς ἄγνωστες συνειδήσεις μέσα στὸν Ἑλληνικὸ λαό. Σ' αὐτὲς ἀπευθύνονται πρῶτα-πρῶτα. Λύτες καλοῦν σὲ πνευματικὴ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία.

Ἐχουν μπροστά τους αὐτές τὶς σκέψεις, αὐτή τὴν πίστη, αὐτὸ τὸ ἔργο.

Δὲν πρόκειται νὰ μελετήσουν τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ οἰουδήποτε πολιτικοῦ ἢ κοινωνικοῦ συστήματος. Τέτοιου εἴδους μελέτες, σπουδαιότατες καθόλα, εἶναι εἰδικές. Τὰ ΓΡΑΜΜΑΤΑ θ' ἀσχοληθοῦν μὲ τὶς ἰδέες, τὶς ἀρχὲς ποὺ ἐμπνέουν καὶ δόηγοῦν τὴν παγκόσμια προσπάθεια τῶν λαῶν νὰ βροῦν τὴν ἀληθινὴ ἔννοια τῆς συνολικῆς τους Ζωῆς καὶ νὰ τὴν ἀναπλάσουν σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια αὐτῆς.

Προπάντων οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ συνεργαστοῦν ἐδῶ πιστεύουν στὸ πνεῦμα ποὺ μετουσιώνει τὸν κόσμο σὲ νόηση ἀρμονική. Πιστεύουν στὴν Τέχνη ποὺ ἐνώνει τοὺς ἄνθρωπους μὲ τὸ φανέρωμα τῆς κρυφοπηγῆς τῶν κοινῶν αἰσθημάτων καὶ μὲ τὴν ἀναδημιουργία καὶ ἀνασύνθεση τῆς Ζωῆς μιᾶς ἀποκαλύπτει τὰ ὑψηλότερα ἴδαινα καὶ ἀνατείνει τὶς δυνάμεις μιᾶς πρόξιμης αὐτῆς.